

ה' אלקיכם אמת

The third פרשה of קריאת שמע, ויאמר, ends in an usual manner; by our adding the word אמת to the last word of the last פסוק in the פרשה. We previously learned that the שליח ציבור repeats the last two words together with the word: אמת so that we recite 248 words within the פרשיות of קריאת שמע.

שולחן ערוך אורח חיים סימן סא' סעיף ג'—בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וכדי להשלים רמ"ח כנגד איבריו של אדם מסיים שליח ציבור ה' אלקיכם אמת, וחוזר ואומר בקול רם ה' אלקיכם אמת. הגנה: ובזה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"צ ג' תיבות אלו (ב"י בשם א"ח). ואם היחיד רוצה ג"כ לאמרם עם השליח ציבור, אין איסור בדבר (דברי עצמו).

The requirement to add the word אמת to the end of the last פסוק in the פרשה of ויאמר is already found in the גמרא. However the גמרא does not identify that requirement as being tied to the number of words in the three פרשיות of קריאת שמע.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יד' עמ' א'—אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה דאמר, בין אלקיכם לאמת ויצב לא יפסיק. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: מאי טעמיה דרבי יהודה – דכתיב: (ירמיהו י') וה' אלקים אמת.

To better understand the גמרא, let us read the whole פסוק in 'י, י' רמיהו:

וה' אלקים אמת הוא אלקים חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יכלו גוים זעמו.

After quoting the words אמת אלקים אמת from 'י, י' רמיהו, the גמרא moves on without connecting the words from 'י, י' רמיהו to the words at the end of the פרשה of ויאמר.

This leaves us to speculate about an obvious problem: The words at the end of the פרשה of ויאמר are: ה' אלקיכם. Those words do not match the words in 'י, י' רמיהו: אלקים: ירמיהו 'י, י'.

There are two differences: in 'י, י' רמיהו the letter וו (vov) precedes the word ה' and the word: אלקים is used and not the word: אלקיכם. Given the differences, why did חז"ל conclude that the פסוק at the end of the third פרשה of קריאת שמע must end in the same manner as the words in 'י, י' רמיהו?

The commentators are silent about this question. Perhaps we can answer the question after studying ספר ירמיהו פרק י'.

ספר ירמיהו פרק י'—א שמעו את־הדבר אשר דבר ה' עליכם בית ישראל: ב פה | אמר ה' אל־דוד: הגוים אל־תלמדו ומאתות השמים אל־תחתו כי־יחתו הגוים מהמה: ג כי־חקות העמים הבל הוא כי־עין מיער ברתו מעשה ידי־הרש במעצד: ד בכסף ובזהב ייפהו במסמרות ובמקבות יחזקום ולוא

יפיק: ה כְּתוּר מִקְשָׁה הַמָּה וְלֹא יִדְבְּרוּ נְשׂוּא יִנְשׂוּא כִּי לֹא יִצְעָדוּ אֶל־תִּירְאוּ מֵהֶם כִּי־לֹא יִרְעוּ
 וְגַם־הִיטִיב אֵין אוֹתָם: ו מאֵין כְּמוֹד ה' גְּדוֹל אַתָּה וְגְדוֹל שְׁמֹךְ בְּגִבּוֹרָה: ז מי לֹא יִרְאֶךָ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי
 לָךְ יֵאָתֶה כִּי בְּכָל־חֲכָמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־מַלְכוּתָם מֵאֵין כְּמוֹד: ח וּבְאַחַת יִבְעֵרוּ וַיִּכְסְלוּ מוֹסֵר הַבָּלִים עַץ
 הוּא: ט כֶּסֶף מְרַקַע מִתְרַשֵּׁשׁ יוֹבֵא וְזָהָב מֵאוּפֹז מַעֲשֵׂה תְרֹשׁ וַיְדִי צוֹרֵף תִּכְבֵּלֶת וְאַרְגָּמָן לְבוֹשֶׁם מַעֲשֵׂה
 חֲכָמִים בָּלָם: י וְה' אֱלֹקִים אֲמַת הוּא אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֹךְ עוֹלָם מִקְצֵפוֹ תִרְעֵשׁ הָאָרֶץ וְלֹא־יָכְלוּ גוֹיִם
 זַעֲמוּ: יא כִּדְנָה תִאמְרוּן לְהוֹם אֱלֹהֵיָא דִּי־שְׁמֵיָא וְאַרְקָא לֹא עֲבָדוּ יִאבְדוּ מֵאַרְעָא וּמִן־תַּחֲוֹת שְׁמֵיָא
 אֱלֹהֵ: יב עֲשֵׂה אָרֶץ בְּכַחוֹ מִכִּין תִּבְל בְּחֲכָמָתוֹ וּבְתַבּוּנָתוֹ נְטָה שָׁמַיִם: יג לְקוֹל תַּתּוֹ הַמּוֹן מִיָּם
 בְּשָׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרַקִּים לְמַטֵּר עֲשֵׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאַצְרְתֵּי: יד נִבְעַר כָּל־אָדָם
 מִדַּעַת הַבַּיִשׁ כָּל־צוֹרֵף מִפְּסָל כִּי שָׁקֵר נִסְבּוּ וְלֹא־רוּחַ בָּם: טו הַבֵּל הַמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בְּעַת
 פְּקֻדָתָם יִאבְדוּ: טז לֹא־כִאֱלֹה חֵלֶק יַעֲקֹב כִּי־יוֹצֵר הַכֹּל הוּא וַיִּשְׂרָאֵל שָׁבַט נַחֲלָתוֹ ה' צְבָא־וַת שְׁמוֹ:
 יז אִסְפִּי מֵאַרְץ בְּנֵעַתְךָ יוֹשְׁבֵת בְּמִצְרַיִם יח כִּי־כֹה אָמַר ה' הַנְּנִי קוֹלַע אֶת־יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בַּפֶּעַם הַזֹּאת
 וְהַצַּרְתִּי לָהֶם לְמַעַן יִמְצְאוּ: יט אוֹי לִי עַל־שִׁבְרֵי נַחֲלָה מִכְּתִי וְאֲנִי אֲמַרְתִּי אֲךָ זֶה חֲלִי וְאֲשָׁאֲנוּ: כ
 אֲהֲלִי שָׂדֵד וְכָל־מִיתְרֵי נִתְקוּ בְּנִי יִצְאָנִי וְאֵינָם אֵין־נְטָה עוֹד אֲהֲלִי וּמִקְמִים יִרְעוּתִי: כא כִּי נִבְעֵרוּ
 הָרַעִים וְאֶת־ה' לֹא דָרְשׁוּ עַל־כֵּן לֹא הִשְׁכִּילוּ וְכָל־מְרַעִיתָם נִפְּוָצָה: כב קוֹל שְׁמוּעָה הִנֵּה בָּאָה וְרַעַשׁ
 גְּדוֹל מֵאַרְץ צָפוֹן לְשׁוֹם אֶת־עָרֵי יְהוּדָה שְׁמָמָה מְעוֹן תַּנִּיִּם: כג יִדְעַתִּי ה' כִּי לֹא לְאָדָם דְּרַכּוּ לֹא־לְאִישׁ
 הַלֵּךְ וְהַכִּין אֶת־צַעְדוֹ: כד יִסְרְנִי ה' אֲךָ־בְּמִשְׁפָּט אֶל־בְּאַפְךָ פֶּן־תִּמְעַטְנִי: כה שְׁפֹךְ חַמְתְּךָ עַל־הַגּוֹיִם
 אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּךָ וְעַל מִשְׁפָּחוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ כִּי־אָכְלוּ אֶת־יַעֲקֹב וְאָכְלָהוּ וַיִּכְלָהוּ וְאֶת־נְוָהוּ
 הַשְּׁמוֹ:

Let us ask one more question before suggesting a connection. Why in the last פסוק of the third פרשה of שמע תורה does the קריאת שמע repeat the words: **אני ה' אלקיכם**?

פירושי סידור התפילה לרוקה-קדושה של מוסף-עמוד תקעב-אני ה' אלקיכם- במדרש, אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם; למה התחיל הפסוק אני ה' אלקיכם וסיים אני ה' אלקיכם? אלא אמר הקב"ה אני ה' אלקיכם אשר כבר הוצאתי אתכם מכור הברזל, אני ה' אלקיכם אשר אעלה אתכם מכל הארצות לארץ ישראל בגלות אדום, זהו להיות לכם לאלקים, אני ה' אלקיכם יהיה לעתיד כמו במצרים, זהו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכתוב בשמע מצרים יחילו בשמע צור.

The second rendition of the words **אני ה' אלקיכם** at the end of שמע represents a promise by the רבונו של עולם that just as the רבונו של עולם took us out of Egypt so too He will redeem us from the present גלות. That is also the message in **ספר ירמיהו פר' ג**. After reciting this פסוק and recalling this promise, הו"ל wanted us to respond. The word: **אמת** is our response. We acknowledge that we believe that the רבונו של עולם will keep His promise and redeem us from the present exile. Notice that this creates a symmetry within קריאת שמע. קריאת שמע opens with a pledge of allegiance, **קבלת עול** and ends with pledge of faith. With the future **נאולה** linked to **נאולת מצרים** we also see that the last words of קריאת שמע are the first words of לתפלה.

TRANSLATION OF SOURCES

'שולחן ערוך אורח חיים סימן סא' סעיף ג'-Within Kriyat Shema there are found 245 words. In order to complete the recitation of 248 words, the prayer leader says the words: Hashem Elocheichem Emes and then repeats the words: Hashem Elocheichem Emes loudly. Ramah: In that manner everyone congregated fulfills his requirement to recite 248 words because each hears those three words from the prayer leader. If individual congregants want to repeat the words together with the prayer leader, it is not prohibited.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יד' עמ' א'-Rabbi Abahu said in the name of Rav Yochanon: The Halacha follows the position of Rav Yehudah who held that it is not permitted to stop between the word: Elocheichem and the word: Emes. Rabbi Abahu said in the name of Rav Yochanon: What is the basis for the position of Rav Yehudah? It is the verse (Yirmiyahu 10, 10): V'Hashem Elokim Emes.

Tanach - Jeremiah Chapter 10

1. Hear the word which the Lord speaks to you, O house of Israel;
2. Thus says the Lord, Learn not the way of the nations, and be not dismayed at the signs of heaven; for the nations are dismayed at them.
3. For the customs of the people are vanity; for one cuts a tree of the forest, the work of the hands of the craftsman, with the ax.
4. They deck it with silver and with gold; they fasten it with nails and with hammers, that it should not move.
5. They are upright as the palm tree, and they cannot speak; they must be carried, because they cannot go. Be not afraid of them; for they cannot do evil, nor is it in them to do good.
6. There is none like you, O Lord; you are great, and your name is great and your name is great in might.
7. Who would not fear you, O King of nations? For to you it is fitting; for among all the wise men of the nations, and in all their kingdoms, there is none like you.
8. Stupid and foolish they all are; the instruction of their idols is just wood!
9. Beaten silver is brought from Tarshish, and gold from Uphaz, the work of the craftsman, and of the hands of the goldsmith; blue and purple is their clothing; they are all the work of skilled men.
10. But the Lord is the true God, he is the living God, and an everlasting king; at his anger the earth shall tremble, and the nations shall not be able to abide his indignation.
11. Thus shall You say to them, The gods that have not made the heavens and the earth, they shall perish from the earth, and from under these heavens.
12. He has made the earth by his power, he has established the world by his wisdom, and has stretched out the heavens by his discretion.
13. When his voice resounds with the great mass of water in the heavens, and he raises the

vapors from the ends of the earth; he makes lightning for the rain, and he brings forth the wind from his storehouse.

14. Every man becomes stupid without knowledge; every goldsmith is put to shame by his idols; for his molten image is falsehood, and there is no breath in them.

15. They are vanity, and the work of delusion; in the time of their punishment they shall perish.

16. He, who is the portion of Jacob, is not like them; for He is the former of all things; and Israel is the rod of His inheritance; The Lord of Hosts is His name.

17. Gather up your wares from the ground, O inhabitant of the besieged city.

18. For thus says the Lord, Behold, I will sling out the inhabitants of the land at this time, and will distress them, that they may feel it.

19. Woe is me for my hurt! My wound is grievous; but I said, Truly this is an affliction, and I must bear it.

20. My Tent is ruined, and all my cords are broken; my children are gone from me, and they are not; there is none to stretch forth my tent any more, and to set up my curtains.

21. For the shepherds have become stupid, and have not sought the Lord; therefore they shall not prosper, and all their flocks shall be scattered.

22. Behold, the noise of the report has come, and a great commotion out of the north country, to make the cities of Judah desolate, and a den of jackals.

23. O Lord, I know that the way of man is not his own; it is not in man that walks to direct his steps as he walks.

24. O Lord, correct me, but in due measure; not in your anger, lest you bring me to nothing.

25. Pour out your fury upon the nations that know you not, and upon the families that call not on your name; for they have devoured Jacob, and consumed him, and have made his habitation desolate.

פירושי סידור התפילה לרוקה-קדושה של מוסף-עמוד תקעב-אני ה' אלקיכם-The Midrash comments on the words: Ani Hashem Elokeichem Asher Hotzaiti Eschem Mai'Eretz Mitzraim L'Hiyos Lechem L'Elokim Ani Hashem Elokeichem as follows:why does the Torah repeat the phrase: Ani Hashem Elokeichem in this verse? It is sending us the following message: G-d was saying: I am the one that took you out of the smelting furnace; I am also the G-d who will gather you from all the nations and bring you to Israel to end the Exile that was begun by the Romans. That is the meaning of the words: L'Hiyos Lechem L'Elokim; I am your G-d who will do for you what I did when you were in Egypt. This is referred to in the verse: (Micah 7, 15) Like days when you left Egypt I will show you wonders; and in the verse (Isaiah 23, 5) When the report comes to Egypt, so shall they tremble at the report of Tyre.

SUPPLEMENT

Should someone praying alone repeat ה' אלקיכם אמת and other issues concerning ה' אלקיכם אמת?

ספר דרכי חיים ושלום¹ – סדר ונוסח התפלה קמג – כשהי' מתפלל רבינו לא אמר א' מלך נאמן רק הי' כופל ג"כ ה' אלקיכם אמת גם בק"ש שעל המטה כמבואר בשער הכוונות בכוונות ק"ש שעל המטה ומביא בשם מרן הגה"ק מצאנו בעל דברי חיים זצ"ל שנהג ג"כ לכפול גם ביחיד ה' אלקיכם אמת. גם אשה צריכה לכפול ה' אלקיכם אמת הגם שאשה יש לה יותר מרמ"ח אברים (מנח"א ח"ב סי' כ"ח).

מנהגי מורוקו² – כו – נהגו שהחזן מסיים "אני ה' אלקיכם", והציבור עונים "אמת", ושב החזן ואומר "ה' אלקיכם אמת" ומיד אומר ויציב, כדי שלא יפסיק בין אמת ליציב, ויש שלא נהגו לענות "אמת":

ספר משנה הלכות³ – חלק חמישי סימן יז

הקורא ק"ש ביחיד אי יאמר א – ל מלך נאמן או חוזר ה' אלקיכם אמת – ב"ה צו"ג התשכ"ט ברוקלין נ"י יצו"א. מע"כ ידיד הנכבד וו"ח נו"ג הרה"ג וכו' כש"ת מוה"ר מאיר כץ הי"ו. אחדשה"ט,

ועל החדשות אני בא בדבר שאלתו ביחיד המתפלל וקורא ק"ש אי יאמר א – ל מלך נאמן קודם הק"ש להשלים רמ"ח תיבות או יחזור ה' אלקיכם אמת פעם שנית. והביא בזה מחלוקת הפוסקים בש"ע א"ח סי' ס"א ס"ג כתב דאם היחיד רוצה לחזור ולומר ה' אלקיכם אמת עם הש"צ אין איסור בדבר והסכימו הב"ח והפר"ח והברכ"י בשם הירושלמי דאפילו ביחיד אם הוא קורא יכול לחזור ה' אלקיכם אמת. ובדרכי חיים ושלום מביא מקור לזה מליקוטי הרמב"ן דאין לומר א – ל מלך נאמן אלא בזמנן שהש"צ הי' מוציא הרבים ידי חובתן והי' זה במקום אמן אבל בזמנינו שכל אחד אומר לעצמו אין שייך לומר (באות קמ"ג בהג"ה) ע"כ. ואגב ראיתי בערוך השלחן סי' ס"א סי"ב שכתב ויש שגם ביחיד חוזר ואומר ה' אלקיכם

1. Rabbi Chaim Eliezer Shapiro MiMunkatch
2. Compiled by Rabbi Elyahu Bitton
3. Rabbi Menashe Klein

אמת; ולא אדע על מה סמכו זה, ומוטב לחזור ג' תיבות אלו אתכם מארץ מצרים ובמחכ"ת נעלמה מיניה דברי הברכי יוסף הנ"ל ופשוט.

ומה שנוגע לדין אחר אחרון אני בא מה שהיא מלקוטי הרמב"ן דאין לומר אמ"נ די כי דבר זה אבות העולם נחלקו בו מדורות הראשונים והרי היא כתובה על הספר ובדיו בשו"ת המאירי הנקרא מגן אבות ענין הראשון שכתבו שם מנהג קדום בארצות הללו מימי קדם בימי הרבנים הגדולים וכן בארץ צרפת ובאשכנז שאומרים אחר ברכת אהבת עולם כשבאים להתחיל בק"ש א"ל מלך נאמן. ובאמת לא הי' מנהג זה בארץ המערב בא"י ולא בארץ המזרח וגם לא בארץ קטלוניא ובימי ר' זרחיה הלוי (הוא הבעה"מ) שיצא בבחורות לעיר גירונדא וזכה ללמוד במגדל לוניל ועמד שם זמן רב וחזר לו לשם והנהיג בשם כל בני הקהל כמנהג ארץ הלזו ונקבע במחזורותיהם בדרך שהוא קבוע במחזורים שלנו ובהגיע תור הרב הגדול ר' משה בר נחמן ז"ל ראה שמקודם לא היו נוהגים וכו' מצורף למה שהי' הרבה בר מחלוקתו של הרב ר' זרחיה ומגיה על ספרו עד שחבר מזה ספר נכבד קראו ספר מלחמות והעיד הרב ז"ל ששאל את הרב המפולג רבינו מאיר מטוליטולא ושהרב ז"ל השיבו שהוא טעות וכו' ונתבטל המנהג עפ"י הרב ונמחק מן המחזורים והחזיק הרבה טובה לעצמו ונתן שבת והודאה לא-ל על שנתבטל השבוס הזה על ידו.

והרב המאירי ז"ל האריך הרבה בדבר לישב המנהג האומרים אותו ושהוא מנהג ותיקים והביא דהרי"ף ורבינו יהודה בר יקיר כתבו שיש לומר כן והביא לשון המדרש בילמדינו פ' קדושים ופ' ואתחנן אל תהי ק"ש קלה בעיניך שרמ"ח תיבות יש בה ורמ"ח אברים יש באדם אמר הקב"ה שמור את שלי ואשמור את שלך ואין רמ"ח תיבות בק"ש אלא בצירוף אמ"נ ובשכמל"ו ע"ש באריכות.

ובס' תניא רבתי סי' ד' כתב וז"ל הקורא את שמע צדק שיתחיל אמ"נ לפי מה שדרשו רז"ל בתנחומא פ' שמע אמר ר' מנא אל תהא ק"ש קלה בעיניך וכו' וא"ת הרי בשלשה פרשיות שבקריאת שמע יש רל"ט תיבות וכשאתה מוסיף עליהם בשכמל"ו שהם ששה תיבות הרי רמ"ה בתש"ו הגאונים מצאתי שתי' רב דינאל גאולן ז"ל רמ"ה תיבות יש בק"ש הוסיף עליהן אמ"נ שהן שלש תיבות יעלו למנין רמ"ח כנגד רמ"ח איברים שבאדם וכן איתא בספר המנהיג סי' ל"ג ע"ש. ובתק"ז תיקון יו"ד ד' פרשיון דק"ש דאינן רמ"ח תיבות עם אמ"נ ובגין דלא יעבדין הפסק החקיניו למהדר ש"ע ה' אלקיכם אמת ע"ש.

היוצא לן דדא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל והרמב"ן לשיטתו דחולק על בעה"מ אבל הרי המאירי החזיק שיטת הבעה"מ והנמשכין אחריהם ז"ל ופלא דבזמנן כבר הדפסו דברי

להבין את התפלה

המאירי אלו והנה בתק"ז כתב ובגין שלא יעבדון הפסקה תקינו למהדר ש"צ ה' אלקיכם וליחיד לא אמר כלום משמע דביחיד מודה דאומר אמ"נ דאל"כ הי"ל לומר סתם תקינו למהדר ה' אלקיכם אמת והי' קאי בין איחיד ובין אש"צ וי"ל.

ומכאן תמהתי אמרן אדמו"ר בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' כ"ח שכתב דמקור דין זה שצ"ל רמ"ח תיבות בק"ש הוא רק מזוה"ק והתיקונים כמ"ש בב"י באורך ודבריו הקדושים צ"ע שהרי מבואר כן במדרש תנחומא ובגדולי הראשונים אשר לא זכו עוד לספר הזוהר כידוע דבזמן הגאונים עדיין לא זכו לזוה"ק.

ומעתה לעיקר דינא הנה מאחר דהוא מחלוקת הפוסקים והרמ"א ז"ל הכריע בש"ע דהקורא ק"ש ביחיד יאמר אמ"נ שמע וכו' והמג"א כתב דבמט"א כתב שרש"ל לא רצה להפסיק ובב"י משמע שמנהג קדמונים הוא וכ"כ הב"ח והפמ"ג כתב דמנהג קדוש הוא וכן פסק מ"ב אות י"ד לומר אמ"נ ביחיד א"כ כוותיהו נקטינן דיאמר אמ"נ הגם כי ב"ה הבאנו מקור גדול דיכולים לומר אמ"נ מדברי מאירי הנ"ל וגם באמת בתיקונים כתיב דק"ש עם אמ"נ הוא רמ"ח ולמה אמרו עם אמ"נ אם לא נאמרונה. אלא דעומד לנגדן פסק הגה"ק בעל מנח"א בתשובה הנ"ל שפסק שלא לומר אמלך"נ אלא יכפול ה' אלקיכם אמת ושכן עשה מעשה ונהג מרן הגה"ק רבש"י מצאנו זי"ע בעל דברי חיים.

ולולי דמסתפינא היה נראה לפענ"ד לחדש דבר בס"ד דהנה הגאון במנח"א ג"כ מתחילה עלה בדעתו לומר ולפסוק כרמ"א ולא סמך על שמיעת החיד"א מה ששמע משם מרן האר"י ז"ל דלא נמצא כן בספריו אלא דאח"כ הראו לו בשעה"כ שער ט' מדרושי הלילה בכונת ק"ש על המטה כתב שלאחר תשלום ק"ש תחזור לומר פ"א ה' אלקיכם אמת כמו שעושה הש"ץ ועי"כ ישלמו כל הרמ"ח תיבות עכ"ל וזו השמועה שמע בעל ברכ"י מהאר"י ולכן פסק לחזור ה' אלקיכם ע"ש.

ומעתה הי' נלפענ"ד להשוות הפוסקים ולומר דהאר"י הקדוש שכתב לחזור ולומר ה' אלקיכם לא אמר כן אלא בקריאת שמע של המטה דאז ליכא משום הפסק כלל לאחר הק"ש ולכן שפיר יכול לחזור ולומר ה' אלקיכם אמת שהוא מעין הק"ש ויהיה לו רמ"ח תיבות מהק"ש אבל בק"ש של תפילת שחרית דאסור להפסיק בין אמת לויציב גם האר"י הקדוש מודה לפסק הרמ"א והגאונים דיותר טוב לומר אמ"נ קודם הק"ש מלהפסיק בין אמת לויציב בחזרת עוד הפעם ה' אלקיכם אמת וקצת סמוכין לחלוק זה דהאר"י הקדוש לא הזכיר דין זה רק בק"ש על המטה ולא בשער ק"ש וכמו שתמה באמת המנח"א שלא מצא בשום מקום בק"ש של שחרית דין זה ולהנ"ל אתי שפיר דבשאר ק"ש מודה דאין לחזור ולכפול אלא

יעשה כרמ"א רק בק"ש שעל המטה או כשקורא ק"ש קודם התפילה וכיוצא בזה.

כללא דמילתא נלפענ"ד דבשעת התפילה ינהוג כרמ"א ויאמר אמ"נ ביחיד וישלים לרמ"ח ובשאר ק"ש כגון על המטה או ביחידות קודם התפילה יחזור וכפול ה' אלקיכם אמת ואף שאין דעת נוטה מכריע בין הני ההרים הגבוהים מ"מ כיון דרוב פוסקים אשר מימיהם אנו שותים ס"ל כרמ"ל לומר אמ"נ וכן נהג עמא דברין. אף דבתק"ז הי' משמע לכאורה אדרבה שהרי נתנו טעם ובגין דלא יעבדין הפסקה תקינו ליהדר ש"צ ה' אלקיכם אמת וממשע דאי לאו משום הפסקה היה יותר טוב לומר אמ"נ א"כ נהפוך הוא דבתפילה דאיכא משום הפסק יהדר כש"צ ושלא בשעת תפילה דליכא משום הפסק יאמר אמ"נ מ"מ כיון דהאר"י הקדוש אמר בק"ש על המטה ליהדר כש"צ משמע דלא ס"ל כטעם תק"ז וצ"ל דמפרש באופן אחר בתק"ז ייה מאיזה טעם שיהיה ע"כ נראה כמ"ש בס"ד.

וה' שמו אמת וחותרו אמת יניחנו בדרך האמת עד ביאת איש האמת ויגאלינו באמת דושה"ט המברכו בברכת גמח"ט לחיים טובים ארוכים ושלום ויזכה ללמוד תורה לשמה מתוך נחת והרחבת הדעת ולאילנא רבה ותקיף יתעבד עד דמטיא עד רום שמיא החותם בלב ונפש.

מנשה הקטן

שולחן ערוך הרב סימן סא ג'⁴—בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וחסרו ג' תיבות להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם שכל הקורא קריאת שמע כתיקונה כל אבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בה. לכן נוהגין שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלקיכם אמת בקול רם ובוה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"ץ ג' תיבות אלו. וכל הצבור כשקורין לעצמן בלחש אומרים אני ה' אלקיכם אמת וממתינים על הש"ץ ואחר כך מתחילין ויציב ואינן חוזרין ואומרין אמת שכל האומר אמת בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים כאלו אומר שמע שמע שמשתיקין אותו אם לא שהה כלל בינתיים כמו שיתבאר; ואף אם שהה קצת אין לכפול לכתחלה בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים אבל אם רוצה כל יחיד לחזור עם הש"ץ ה' אלקיכם אמת אין איסור בדבר מאחר שמפסיק בין אמת לאמת בתיבת ה' אלקיכם. והש"ץ יש נוהגין שלא לומר אמת כשקורא בלחש לעצמו שאם יאמר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת בקול רם יהיה רמ"ט תיבות. ויש נוהגין לומר אמת גם בלחש שלא להפריד בין ה' אלקיכם לאמת ואמת השני אינו מן המניין אלא נוסח ברכת אמת ויציב הוא:

4. Rabbi Schneier Zalman Mi'Lidayi-Baal HaTanya